

۱۹- تولی طرفی العقد:

(ویجوز للجميع) أى جميع من له الولاية ممن تقدم (تولی طرفی العقد) بأن یبیع من نفسه، وممن له الولاية علیه، (إلا الوکیل والمقاص) فلا یجوز تولیها طرفیه، بل یبیعان من الغیر، والاقوی کونهما کغیرهما. وهو اختیاره فی الدروس، لعموم الأدلة وعدم وجود ما یصلح للتخصیص، (ولو استأذن الوکیل جاز)، لانتفاء المانع حیثئذ.

لغات مهم:

استأذن: اجازه دادن

به عهدهی گرفتن دو طرف عقد (معامله با خود) تمام اولیای عقد می توانند مال مالک را به خودشان از طرف او بفروشند مگر وکیل و تقاص کننده که نمی توانند نقش هر دو طرف عقد قرار گیرند.

اگر وکیل اجازهی معاملهی با خود را بگیرد در این صورت می تواند نقش هر دو طرف عقد را ایفاء نماید زیرا در این حالت مانع برطرف گشته است.^۱

البته قول قوی تر این است وکیل و تقاص کننده نیز می توانند دو طرف عقد قرار گیرند.^۲

معامله‌ی با خود:

• شهید اول (رضوان الله علیه):

- تمام اولیای عقد (پدر، جد پدری، وصی، حاکم) به جزء وکیل و تقاص کننده
- تحفیص ← در صورت کسب اجازه وکیل و تقاص کننده نیز می توانند. چون مانع اجازه است.

^۱ - نظر شهید اول (رضوان الله علیه)

^۲ - نظر شهید ثانی (رضوان الله علیه)

- شهید ثانی (رضوان الله علیه) ← مطلقاً تمام اولیای عقد حتی وکیل و تقاص کننده زیرا دلیل عام است و تحفیصی نیز خورده.^۱
- در واقع وکیل وکالتاً از طرف مالک می فروشد و اصالتاً از طرف خودش می خرد. در وکالتنامه‌ها باید قید شود در واقع می توان گفت قانونگذار ما نظر شهید اول (رضوان الله علیه) را در این مورد پذیرفته است.^۲

^۱ - در واقع شهید اول (رضوان الله علیه) دلیل کلی را مخصص می دانند در این مورد لکن شهید ثانی (رضوان الله علیه) مخصص نمی دانند.

^۲ - حقوقدانان ذیل ماده ۱۹۶ ق.م به بحث در مورد مسئله حقوقی معامله با خود پرداخته اند. در واقع، معامله با خود عقدی است که به وسیله شخص واحد که نماینده خطاب می گردد و به اعتبار اراده طرفین منعقد می شود. برای صحت این نوع معامله رعایت شرایط اساسی صحت معاملات الزامی است و اصولاً طرف معامله قرار گرفتن نماینده با اصیل بلاشکال است؛ مگر آنکه اصیل، نماینده را از انجام معامله با خودش منع کرده باشد یا قانونگذار با وضع قانون یا به دلیل مغایرت با نظم عمومی و اخلاق حسنه آن را به صورت صریح یا ضمنی ممنوع کرده باشد.

٢٠ - شرائط العوضين:

الاولى - (يشترط كون المبيع مما يملك) أى يقبل الملك شرعا، (فلا يصح بيع الحر، ومالا نفع فيه غالبا كالحشرات) بفتح الشين كالحيات.

(وفضلات الانسان) وإن كانت طاهرة (إلا لبن المرأة) فيصح بيعه، والمعوضة عليه مقدرا بالمقدار المعلوم، أو المدة، لعظم الانتفاع به، (ولا المباحات قبل الحيضة)، لانتهاء الملك عنها حينئذ.

(ولا الارض المفتوحة عنوة) بفتح العين أى قهرا كأرض العراق والشام، لانها للمسلمين قاطبة لا تملك على الخصوص، (إلا تعبا لآثار المتصرف) من بناء وشجر فيه، فيصح فى الاقوى، وتبقى تابعة له ما دامت الآثار، فإذا زالت رجعت إلى أصلها. (والاقرب عدم جواز بيع رباع مكة) أى دورها.

(الثانية - يشترط فى المبيع أن يكون مقدورا على تسليمه فو باع الحمام الطائر) أو غيره من الطيور المملوكة (لم يصح، إلا أن تقضى العادة بعوده) فيصح، لانه حينئذ كالعبد المنفذ فى الحوائج، والدابة المرسلة.

(الثالثة - يشترط) فى المبيع (أ يكون طلقا، فلا يصح بيع الوقف) العام مطلقا، إلا أن يتلاشى ويضمحل، بحيث لا يمكن الانتفاع به فى الجهة المقصودة مطلقا كحصير يبلى، ولا يصلح للانتفاع به فى محل الوقف. (ولو أدى بقاءه إلى خرابه لخلف بين أربابه) فى الوقف المحصور (فالمشهور الجواز) أى جواز بيعه حينئذ، وفى الدروس اكتفى فى جواز بيعه بخوف خرابه، أو خلف أربابه المؤدى إلى فساده، وقل أن يتفق فى هذه المسألة فتوى واحد، بل فى كتاب واحد فى باب البيع والوقف فتأملها، والاقوى فى المسألة ما دلت عليه صحيحة على بن مهزيار عن أبى جعفر الجواد عليه السلام من جواز بيعه إذا وقع بين أربابه خلف شديد، وعلله عليه السلام بأنه ربما جاء فيه تلف الاموال والنفوس وظاهره أن خوف ادائه إليهما، أو إلى أحدهما ليس بشرط، بل هو مظنة

لذلك، ومن هذا الحديث اختلفت أفهامهم في الشرط الموسوع للبيع، ففهم المصنف هنا أن المعتبر الخلف المؤدى إلى الخراب، نظراً إلى تعليقه بتلف المال، فإن الظاهر أن المراد بالمال الوقف، إذ لا دخل لغيره في ذلك، ولا يجوز بيعه في غير ما ذكرناه وإن احتاج إلى بيعه أرباب الوقف ولم تكفهم غلته، أو كان بيعه أعود، أو غير ذلك مما قيل، لعدم دليل صالح عليه، وحيث يجوز بيعه يشترى بثمنه ما يكون وقفاً على ذلك الوجه إن أمكن، مراعيًا للاقرب إلى صفته فالاقرب، والمتولى لذلك الناظر إن كان، وإلا الموقوف عليهم إن انحصروا، وإلا فالناظر العام.

(الخامسة - يشترط علم الثمن قدراً وجنساً ووصفاً) قبل إيقاع عقد البيع، (فلا يصح البيع بحكم أحد المتعاقدين، أو أجنبي) اتفاقاً، وإن ورد في رواية شاذة "جواز" تحكيم المشتري، فيلزمه الحكم بالقيمة فمأزاد، (ولا بثمن مجهول القدر وإن شوهده)، لبقاء الجهالة، وثبوت الغرر المنفى معها. (ولا مجهول الصفة) كمائة درهم وإن كانت مشاهدة لا يعلم وصفها مع تعدد النقد الموجود، (ولا مجهول الجنس، وإن علم قدره)، لتتحقق الجهالة في الجميع. فلو باع كذلك كان فاسداً وإن اتصل به القبض، ولا يكون كالمعاطاة، لأن شرطها اجتماع شرائط صحة البيع سوى العقد الخاص.

(السادسة - إذا كان العوضان من المكيل، أو الموزون أو المعدود فلا بد من اعتبارهما بالمعتاد) من الكيل أو الوزن أو العدد، فلا يكفي المكيال المجهول كقصعة حاضرة وإو تراضياً به، ولا الوزن المجهول كالا اعتماد على صخرة معينة وإن عرفا قدرها تخميناً، ولا العدد المجهول بأن عولاً على ملئ اليد للغرر المنهى عنه في ذلك كله.

مسائل (برخی از اهم شرائط عوضین)

(۱) مبيع باید قابل تملك باشد.

بنابراین فروختن انسان آزاد و چیزهایی که منفعت عقلایی ندارند صحیح نیست. مفتوح عنوه ← زمینی که با قهر و غلبه فتح شده است مثل سرزمین عراق و سوریه.

(۲) مبيع باید قابل تسليم باشد.

ملاک از تسليم نیز تنها تسليم کردن فروشنده به مشتری نیست بلکه اگر تنها خریدار نیز حتی بتواند و قادر به قبض مبيع باشد مصداقی از تسليم است (يعنی مثلاً فروشنده نمی تواند مبيع را تسليم کند لکن خریدار می تواند قبض کند)

- ۳) مبیع باید طلق باشد. (یعنی ملکی باشد که حق غیرمالک در آن نباشد) بنابراین مالی را که وقف شده است به هیچ وجه نمی‌توان فروخت. مگر آنکه موقوفه به صورتی مضمحل شده باشد که به هیچ عنوان نتوان در جهت مقصود واقف از آن استفاده کرد و نیز شایستگی انتفاع دیگری را در محل وقوع موقوفه نداشته باشد. (در مورد وقف خاص و عام) اگر چنانچه در وقف خاص بین موقوف علیهم به گونه‌ای اختلاف ایجاد شود که باقی ماندن وقف به خرابی عین موقوفه می‌انجامد بنابر نظر مشهور بیع عین موقوفه جایز است. در این حالت عین موقوفه فروخته می‌شود و مالی شبیه عین موقوفه فروخته شده خریداری می‌شود و آن مال در همان جهتی که واقف وقف نموده است وقف می‌شود.^۱
- ۴) آگاهی از مقدار، جنس و خصوصیات ثمن و همچنین معامله در برابر ثمنی که وصف و یا جنس آن مجهول است اگر چه مقدار آن معلوم باشد باطل است. از روی این بند متوجه آن می‌شویم که حکم فوق در مورد ثمن و مضمن با هم جاری است.^۲
- ۵) اگر مبیع یا ثمن مورد معامله از اموالی باشند که مکیل یا موزون و یا شمارش شدنی باشند، باید برای اندازه‌گیری آنها از پیمانه، وزن و شمارش متعارف همان بلد استفاده نمود. بنابر این با پیمانه مجهول نمی‌توان معامله نمود. حکم معاطات نیز همین احکامی که گذشت می‌باشد؛ زیرا همانطور که پیشتر اشاره شد شرائط معاطات تمام این موارد است به جزء اینکه در آن صیغه عقد وجود ندارد.

^۱ - ماده ۳۴۹ ق.م.

^۲ - ماده ۳۴۲ ق.م.

۲۱- المقوض بالعقد الفاسد:

(فإن قبض المشتري المبيع والحال هذه، كان مضموناً عليه) لان كل عقد يضمن بصحيحه يضمن بفاسده وبالعكس.

فيرجع به ويزوائده متصله ومنفصله، وبمنافعه المستوفاة وغيرها على الاقوى، ويضمنه (إن تلف بقيمته يوم التلف) على الاقوى، وقيل: يوم القبض، وقيل: الاعلى منه إليه، وهو حسن إن كان التفاوت بسبب نقص في العين أو زيادة، أما باختلاف السوق فالاول أحسن، ولو كان مثلياً ضمنه بمثله، فإن تعذر بقيمته يوم الاعواز على الاقوى.

قاعده مبقوض به عقد فاسد:

إن قبض المشتري المبيع والحال هذه كان مضموناً عليه ← اگر مشتری، مبيع را در مقابل ثمن مجهول قبض نماید، ضامن آن می باشد.
لأن كل عقد يضمن بصحيحه بفاسده ← زیرا هر عقدي که صحیحش ضمان آور است فاسدش نیز ضمان آور است [قاعدهی فقهی] ← یعنی در واقع اگر مبيع در دست مشتری تلف شود مشتری ضامن است.^۱
اگر مبيع باقی مانده باشد که باید مبيع را به بايع پس دهد و اگر باقی نمانده باشد بنابر قول قوی تر باید ضامن قيمت آن در زمان تلف باشد.

^۱ - مادهی ۳۶۶ ق.م

٢٢ - كفاية المشاهدة:

(الثامنة - يكفي المشاهدة عن الوصف ولو غاب وقت الإبتياح) يشترط أن يكون مما لا يتغير عادة كالارض والوانى والحديد والنحاس، أو لا تمضى مدة يتغير فيها عادة، ويختلف باختلافها زيادة ونقصانا، كالفاكهة والطعام والحيوان. فلو مضت المدة كذلك لم يصح، لتحقق الجهالة المترتبة على تغييره عن تلك الحالة.

(ولو اختلفا فى التغير قدم قول المشتري مع يمينه) إن كان هو المدعى للتغير الموجب للخيار والبائع ينكره، لان البائع يدعى علمه بهذه الصفة وهو ينكره، ولان الاصل عدم وصول حقه إليه.

لغات مهم:

الأوانى: ظروف

الحديد: آهن

النحاس: مس

تمضى: پایان یافتن

فاكهة: میوه

تأثير مشاهدة كردن ثمن و مثن:

مشاهده از توصيف كفايت مى كند حتى اگر مورد معامله در زمان عقد حاضر نباشد (غاب الوقت الإبتياح) البته به شرط آنكه از اموالى باشد كه معمولاً تغيير پيدا نمى كند. و يا مدت زمانى كه معمولاً تغييرات زيادى در مال انجام شود سپرى نشده است. منظور مصنف (رضوان الله عليه) اين است كه مثلاً خريدار مبيع را قبلاً ديده است همين ديدن قبل از انعقاد قرارداد كفايت مى كند. حال اگر پس از معامله نيز كمى و زيادى حاصل شود طرف زيان ديده حق فسخ دارد.^١

^١ - ماده ٣٤٢ ق.م

در صورت اختلاف در تغییر مبیع ← قول مشتری + سوگند پذیرفته و مقدم است. به این شرط که مشتری مدعی تغییر و بایع منکر باشد. اصل بر عدم وصول حق مشتری است. در اینجا اصل بر ظاهر مقدم می‌گردد.

٢٣ - آداب البيع:

(وهي أربعة وعشرون)

الاول - (التفقه فيما يتولاه) من التكسب، ليعرف صحيح العقد من فاسده، ويسلم من الربا، (و لا يشترط معرفة الاحكام بالاستدلال كما يقتضيه ظاهر الامر بالتفقه، بل (يكفى التقليد)، لان المراد به هنا معرفتها على وجه يصح، وقد قال على عليه السلام: " من اتجر بغير علم فقد ارتطم فى الربا، ثم ارتطم.

الثانى - (التسوية بين المعاملين فى الانصاف) فلا يفرق بين المماكس وغيره، ولا بين الشريف والحقير. نعم لو فاوت بينهم بسبب فضيلة ودين فلا بأس، لكن يكره للآخذ قبول ذلك

الثالث - (إقالة النادم) قال الصادق عليه السلام: " أيما عبد مسلم أقال مسلماً فى بيع أقال الله عترته يوم القيامة" وهو مطلق فى النادم وغيره، إلا أن ترتب الغاية مشعر به، وإنما يفتقر إلى الاقالة (إذا تفرقا من المجلس، أو شرطاً عدم الخيار)، فلو كان للمشتري خيار فسخ به ولم يكن محتاجاً إليها (وهل تشرع الاقالة فى زمن الخيار، الاقرب نعم) لشمول الادلة له خصوصاً الحديث السابق فإنه لم يتقيد بتوقف المطلوب عليها، (ولا يكاد يتحقق الفائدة) فى الاقالة حينئذ (إلا إذا قلنا هى بيع) فيترتب عليها أحكام البيع من الشفعة وغيرها، بخلاف الفسخ، أو قلنا: (بأن الاقالة من ذى الخيار اسقاط للخيار، لدالاتها على الالتزام بالبيع، وإسقاط الخيار لا يختص بلفظ، بل يحصل بكل ما دل عليه، من قول، وفعل وتظهر الفائدة حينئذ فيما لو تبين بطلان الاقالة فليس له الفسخ بالخيار.

الرابع - (عدم تزيين المتاع) ليرغب فيه الجاهل مع عدم غاية أخرى للزينة، أما تزيينه لغاية أخرى كما لو كانت الزينة مطلوبة عادة فلا بأس.

الخامس - (ذكر العيب) الموجود فى متاعه (إن كان) فيه عيب ظاهراً كان، أم خفياً، للخبر ولأن ذلك من تمام الايمان والنصيحة

السادس - (ترك الحلف على البيع والشراء) قال صلى الله عليه وآله وسلم: "ويل للتاجر من لا والله وبلى والله"، وقال صلى الله عليه وآله: "من باع واشترى فليحفظ خمس خصال وإلا فلا يشتري ولا يبيع: الربا، والحلف، وكتمان العيب، والمدح إذا باع، والذم إذا اشترى

السابع - المسامحة فيهما، وخصوصا في شراء آلات الطاعات فإن ذلك موجب للبركة والزيادة، وكذا يستحب في القضاء والاقتضاء للخبر

الثامن - (تكبير المشتري ثلاثا، وتشهده الشهادتين بعد الشراء) وليقل بعدهما: اللهم إنى اشتريته أنتمس فيه من فضلك، فاجعل لى فيه فضلا، اللهم إنى اشتريته التمس فيه رزقا، فاجعل لى فيه رزقا التاسع - (أن يقبض ناقصا، ويدفع راجحا، نقصانا ورجحانا لا يؤدى إلى الجهالة) بأن يزيد كثيرا بحيث يجهل مقداره تقريبا، ولو تنازعا فى تحصيل الفضيلة قدم من بيده الميزان والمكيال، لانه الفاعل المأمور بذلك، زيادة على كونه معطيا وأخذا

العاشر - (أن لا يمدح أحدهما سلعته، و [لا] يذم سلعة صاحبه) للخبر المتقدم وغيره. (ولو ذم سلعة نفسه بما لا يشمل على الكذب فلا بأس).

الحادى عشر - (ترك الربح على المؤمنين) قال الصادق عليه السلام: "ربح المؤمن على المؤمن حرام، إلا أن يشتري بأكثر من مائة درهم فأربح عليه قوت يومك، أو يشتريه للتجارة فأربحوا عليهم وأرفقوا بهم"، (إلا مع الحاجة فيأخذ منهم نفقة يوم) له ولعياله، (موزعة على المعاملين) الثاني عشر - (ترك الربح على الموعود بالاحسان) بأن يقول له: هلم أحسن إليك فيجعل إحسانه الموعود به ترك الربح عليه قال الصادق عليه السلام: إذا قال الرجل للرجل هلم أحسن ببيعك يحرم عليه الربح، والمراد به الكراهة المؤكدة.

الثالث عشر - (ترك السبق إلى السوق والتأخر فيه)، بل يبادر إلى قضاء حاجته ويخرج منه، لانه مأوى الشياطين، كما أن المسجد مأوى الملائكة فيكون على العكس، ولا فرق فى ذلك بين التاجر وغيره، ولا بين أهل السوق عادة، وغيرهم.

الرابع عشر - (ترك معاملة الدينين) وهم الذين يحاسبون على الشئ الادون، أو من لا يسره الاحسان، ولا تسوءه الاساءة، أو من لا يبالي بما قال ولا ما قيل فيه، (والمحارفين) بفتح الراء وهم الذين لا يبارك لهم فى كسبهم.

الخامس عشر - (ترك التعرض للكيل، أو الوزن إذا لم يحسن) حذرا من الزيادة والنقصان المؤديين إلى المحرم، وقيل: يحرم حينئذ، للنهى عنه فى الاخبار المقتضى للتحريم، وحمل على الكراهة. السادس عشر - (ترك الزيادة فى السلعة وقت النداء) عليها من الدلال، بل يصبر حتى يسكت ثم يزيد إن أراد، لقول على عليه السلام: " إذا المنادى فليس لك أن تزيد، وانما يحرم الزيادة النداء، ويحلها السكوت.

السابع عشر - (ترك السوم) وهو الاشتغال بالتجارة (ما بين طلوع الفجر إلى طلوع الشمس) لنهى النبى صلى الله عليه وآله وسلم عنه، ولانه وقت الدعاء، ومسألة الله تعالى، لا وقت تجارة، وفى الخير أن الدعاء فيه أبلغ فى طلب الرزق من الضرب فى البلاد.

الثامن عشر - (ترك دخول المؤمن فى سوم أخيه) المؤمن (بيعا وشراء) بأن يطلب ابتياع الذى يريد أن يشتريه، ويبدل زيادة عنه ليقدمه البائع، أو يبذل للمشتري متاعا غير مااتفق هو والبائع عليه لقول النبى صلى الله عليه وآله: " لا يسوم الرجل على سوم أخيه " وهو خبر معناه النهى، ومن ثم قيل: بالتحريم، لانه الاصل فى النهى، وإنما يكره، أو يحرم (بعد التراضى، أو قربه) فلو ظهر له ما يدل على عدمه فلا كراهة ولا تحريم.

التاسع عشر - (ترك توكل حاضر لباد) وهو الغريب الجالب للبلد وإن كان قرويا، قال النبى صلى الله عليه وآله: " لا يتوكل حاضر لباد، دعوا الناس يرزق الله بعضهم من بعض "، وحمل بعضهم النهى على التحريم وهو حسن لو صح الحديث، وإلا فالكراهة أوجه، للتسامح فى دليلها، وشرطه ابتداء الحضرى به، فلو التمس منه الغريب فلا بأس به.

العشرون - (ترك التلقى للركبان) وهو الخروج إلى الركب القاصد إلى بلد للبيع عليهم، أو الشراء منهم، (وحده أربعة فراسخ) فما دون، فلا يكره ما زاد، لانه سفر للتجارة، وانما يكره (إذا قصد

الخروج لاجله)، فلو اتفق مصادفة الركب في خروجه لغرض لم يكن به بأس، (ومع جهل البائع، أو المشتري القادم بالسعر) في البلد، فلو علم به لم يكره.

الحادى والعشرون - (ترك الحُكْرَة) بالضم وهو جمع الطعام وحبسه يتربص به الغلاء، والاقوى تحريمه مع حاجة الناس إليه، لصحة الخبر بالنهى عنه عن النبى صلى الله عليه وآله: " وأنه لا يحتكر الطعام إلا خاطئ وأنه معلون وإنما تثبت الحكرة (فى) سبعة أشياء (الحنطة والشعير والتمر والزبيب والسمن والزيت والملح، وإنما يكره إذا وجد باذل غيره يكتفى به الناس، ولو لم يوجد غيره وجب البيع) مع الحاجة، ولا يتقيد بثلاثة أيام فى الغلاء، وأربعين فى الرخص، وما روى من التحديد بذلك محمول على حصول الحاجة فى ذلك الوقت، لانه مظنها، (ويسعر) عليه حيث يجب عليه البيع (إن أُجحف) فى الثمن لما فيه من الاضرار المنفى، (وإلا فلا)

الثانى والعشرون - (ترك الربا فى المعدود على الاقوى)، للاخبار الصحيحة الدالة على اختصاصه بالميكل والموزون، وقيل: يحرم فيه أيضا، استنادا إلى رواية ظاهرة فى الكراهة، (وكذا فى النسبئة) فى الربوى، (مع اختلاف الجنس) كالتمر بالزبيب، وإنما كره فيه، للاخبار الدالة على النهى عنه، إلا أنها فى الكراهة أظهر، لقوله صلى الله عليه وآله: " إذا اختلف الجنس فبيعوا كيف شئتم "، وقيل: بتحريمه، لظاهر النهى السابق.

الثالث والعشرون - (ترك نسبة الربح والوضيعة إلى رأس المال) بأن يقول: بعتك بمائة وربح المائة عشرة، أو وضيعتها، للنهى عنه ولانه بصورة الربا، وقيل: يحرم عملا بظاهر النهى.

الرابع والشعرون - (ترك بيع مالا يقبض مما يكال، أو يوزن) للنهى عنه فى أخبار صحيحة حملت على الكراهة، جمعا بينها، وبين ما دل على الجواز والاقوى التحريم، وفاقا للشيوخ رحمه الله فى المبسوط مدعىا الاجماع والعلامة رحمه الله فى التذكرة والارشاد.

لغات مهم:

السوم: تجارت در زمان طلوع فجر تا طلوع خورشيد

الأدنين: فرومايگان

المُمَاكْس: شخصی که چانه می‌زند
 الإِعْوَاذ: کمیاب شدن
 السَّلْعَة: دَلَال
 الحِکْرَة: احتکار
 تَرَکُ التَّلَقَى الرَّکْبَان: به پیشواز غافله نرود

آداب خرید و فروش^۱

- (۱) آگاهی از احکام و مقررات کسب و تجارت ← که در این باره تقلید از مجتهد کفایت می‌کند. یعنی لازم نیست شخص تاجر به احکام تجارت از روی ادله تفصیلی آن آگاهی پیدا کند.
- (۲) رعایت انصاف با تمام معامله‌کنندگان.
- استثناء: البته اگر بر اساس برخورداری از تدبیر بین آنها فرق بگذارد ایرادی ندارد.
- (۳) اقاله کردن قرارداد با کسی که از آن پشیمان شده است. این اصل در حالی است که احدی از طرفین عقد بر معامله راضی نباشند. بعداً اشاره خواهیم کرد که اگر چنانچه هر دو طرف عقد به معامله راضی نباشند امکان فسخ با اراده هر دو وجود دارد که آن را اقاله می‌نامیم.
- نکته: اقاله برای زمانی است که از مجلس عقد متفرق شده‌اند و یا شرط عدم خیار کرده‌اند زیرا اگر حق خیار وجود داشته باشد مشتری می‌تواند معامله را فسخ نماید ولی در این که آیا با وجود حق خیار اقاله نیز وجود دارد یا خیر؟ پاسخ درست‌تر این است که این حق وجود دارد.
- (۴) اصل عدم تزئین کالا. یعنی به جهت آنکه مشتری از اوصاف کالا ناآگاه است، فروشنده کالا را طوری تزئین نماید که خریدار فکر کند اوصاف خاصی در کالا وجود دارد.
- (۵) بیان عیب کالا در صورتی که در آن عیبی وجود دارد. خواه عیب آشکار و یا پنهان باشد.
- (۶) ترک حلف (سوگند نخوردن): اصل عدم سوگند در معامله. سوگند خوردن چه در معامله و چه در غیر آن فی نفسه مکروه است. اگر سوگند به دروغ باشد عنوان حرام به خود می‌گیرد.
- (۷) آسان گرفتن در خرید و فروش بخصوص در اموری که مربوط به اطاعت پروردگار است (مثلاً خرید لباس احرام، وسائل نماز، وسائل مسجد و ...)
- (۸) سه بار تکبیر گفتن و دو بار شهادتین را به زبان آوردن توسط مشتری بعد از خرید.

^۱- این آداب شامل احکامی است که در بردارنده حکم تکلیفی و وضعی می‌باشد. یعنی ممکن است بعضی از این آداب تنها تبیین‌کننده یک حکم تکلیفی، بعضی در مقام بیان حکم وضعی و برخی از آنها مبتنی هر دو نوع از حکم باشند. نکته قابل تأمل در اینجا است که بسیاری از آداب بیع جزء احکام مستحب می‌باشند.

۹) قبول کردن معامله در جایی نقصان دارد و بازگرداندن در جایی که اضافه دارد به شرطی که باعث عدم علم نشود.

۱۰) عدم تعریف طرفین معامله از کالای خود و همچنین بدگویی از کالای طرف مقابل. اما اگر چنانچه از کالای خود به صورتی که دروغ نباشد ملامت نماید ایرادی ندارد.

۱۱) از مؤمنین سود نگیرد مگر آنکه نیاز داشته باشد. در این صورت سودی که می‌گیرد به اندازه مخارج روزانه خود و افراد واجب النفقه خود و همچنین کارگران خود باشد. به این صورت که سودی را که به اندازه این افراد نیاز دارد در طول روز بین خریداران تقسیم نماید. نه آنکه تمام آن را از یک نفر بگیرد.

تذکره: وقتی در فقه از واژه مؤمن استفاده می‌شود، مقصود شیعه دوازده امامی است.

۱۲) از شخصی که به وعده داده است که نزد من بیا که به تو احسان می‌کنم و کالا را به قیمت نازلی به تو می‌دهم سود دریافت نکند.

۱۳) زودتر از دیگران به بازار نرود و دیرتر از دیگران باز نگردد. حتی المقدور برای تأمین نیاز خود به بازار برود.

۱۴) معامله نکردن با اشخاص ذیل:

۱. فرومایه: مقصود از افراد پست در اینجا افرادی است که خوبی و بدی کردن به آنها تفاوتی برای آنها ندارد.

۲. اشخاصی که در اموالشان برکت نیست. یعنی در کسب آنها برکت نیست.

۳. اشخاصی که مال شبهه ناک در بین اموالشان است.

۱۵) در صورتی که پیمانانه کردن و یا وزن کردن کالایی را قبول ندارد و یا نیکو نمی‌داند از آن معامله اجتناب نماید. برخی از فقها فرض فوق را حرام دانسته‌اند. از نظر شهید ثانی (رضوان الله علیه) حکم مسئله همان کراهت است.

۱۶) عدم افزایش بهای کالا در هنگامی که دلال بازار گرمی می‌کند و فریاد می‌کشد. بلکه تا آنکه بازار گرمی دلال تمام شد صبر نماید و بعداً قیمت را افزایش دهد. این حکم به خاطر وجود روایتی خاص از حضرت امیر (علیه السلام) است.

۱۷) سوم؛ یعنی اشتغال به تجارت در فاصله‌ی طلوع فجر تا طلوع خورشید را ترک نماید. این حکم نیز به خاطر وجود روایتی خاص از وجود مبارک رسول الله (صلی الله علیه و آله) است.

۱۸) عدم ورود مؤمن به معامله برادر مؤمن خود. یعنی اگر چنانچه دو نفر با یکدیگر معامله می‌کنند تا زمانی که در حال چانه زنی و بیان شرائط معامله هستند شخص دیگر جهت سود بردن و یا بر هم زدن معامله آنها وارد نشود. البته ورود به معامله ای که دلال در حال انجام آن

است کراهت ندارد. وهمچنین ترک کردن معامله توسط شخصی که از او درخواست می‌شود نیز کراهت ندارد.

(۱۹) عدم قبول وکالت بادیه نشین توسط شهر نشین. این حکم نیز به خاطر روایتی است که حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) از این امر نهی نموده‌اند. برخی از فقها این نهی را بر حرمت نهی نموده‌اند. شهید ثانی (رضوان الله علیه) به دلیل قبول تسامح در ادله سنن این روایت را حمل بر کراهت می‌نمایند.

(۲۰) برای آنکه کالایی را خریداری نماید به پیشواز فروشنده کالا نرود. یعنی صبر کند تا کالا وارد شهر شود. اما اگر خروج شخص برای هدف دیگری به غیر از خرید کالا باشد در این صورت اگر فروشنده بیرون شهر ببیند و احدی از آنها از قیمت آن کالا در شهر با خبر نباشند این کراهت برداشته می‌شود.

(۲۱) احتکار نکردن کالا. شهید ثانی (رضوان الله علیه): در صورتی که مردم به آن کالایی که احتکار می‌شود نیازمند باشند، این عمل حرام است.

تعریف احتکار: جمع آوری کالاهای اساسی به امید آنکه قیمت آنها افزایش پیدا کند.

نکته: احتکار تنها در موارد زیر اتفاق می‌افتد:^۱

۱. گندم
۲. جو
۳. خرما
۴. کشمش
۵. روغن
۶. روغن زیتون
۷. نمک

تذکر: اگر چنانچه کالایی اساسی به صورت انحصاری در اختیار فردی باشد و جامعه به آن نیاز داشته باشد و او از فروش کالا استنکاف ورزد به دلیل قاعد لاضرر در این صورت حاکم کالای او را قیمت گذاری می‌کند و به فروش می‌رساند.

(۲۲) بنا بر قول قوی‌تر، ربا نگرستن در اموال شمردنی. همچنین ترک ربا در بیعی که امکان ربا در آنها زیاد وجود دارد. مثل فروش دو کالا به صورت نسیه به شرط اختلاف جنس.

^۱ - مصادیق احتکار بین فقها اختلافی است. ما در اینجا نظر شهیدین (رضوان الله علیهما) را تبیین نمودیم.

۲۳) عدم بیان مقدار قیمت اصلی کالا و سود و زیانی که در مورد خرید و فروش آن کالا صورت گرفته است.

۲۴) عدم فروش کالاهای پیمانهای و موزون در حالتی که قبض نشده‌اند.
شهید ثانی (رضوان الله علیه) با نظر شیخ طوسی (رضوان الله علیه) بنا بر حرمت این نوع بیع موافق است.

٢٤- بيع الثمار^١

(ولا يجوز بيع الثمرة قبل ظهورها) وهو بروزها إلى الوجود وإن كانت في طلع، أو كمام (عاما) واحدا. بمعنى ثمرة ذلك العام وإن وجدت في شهر، أو أقل، سواء في ذلك ثمرة النخل، وغيرها، وهو موضع وفاق، وسواء ضم إليها شيئا، أم لا (ولا) يبيعها قبل ظهورها أيضا (أزيد) من عام (على الاصح) للغرر.

(ويجوز) يبيعها (بعد بدو صلاحها) إجماعا، (وفي جوازها قبله بعد الظهور) من غير ضمنية، ولا زيادة عن عام، ولا مع الاصل ولا بشرط القطع (خلاف، أقربه الكراهة).

(ويجوز بيع الخضر بعد انعقادها) وإن لم يتناه عظمها (لقطة ولقطات معينة) أي معلومة العدد، (كما يجوز شراء الثمرة الظاهرة، وما يتجدد في تلك السنة، وفي غيرها) مع ضبط السنين، لان الظاهر منها بمنزلة الضمنية إلى المعدوم، سواء كانت المتجددة من جنس الخارجة، أم غيره.

لغات مهم:

ثمار: ميوهها

طلّع: شكوفه كمام = غلاف

بُدُوّ صلاحيتها: بعد از آنکه سلامتش معلوم شد

الخُضْرُ: سبزیجات

لقطة: چیدن

^١ - در بین بحث از آداب البيع و بيع الثمار در شرح لمعه بحث بيع الحيوان قرار دارد. در اینجا به دلیل اختصار در مباحث و همچنین عدم ابتلاء مسائل حقوقی روز با این مبحث آن را حذف نموده و به سراغ بحث بيع الثمار رفتیم.

بیع میوه‌ها

پیش فروش میوه‌های درخت به مدت یک‌سال (یعنی آن چیزی که به مدت یکسال می‌روید) جایز نیست.

مقصود از ظهور میوه اصل وجود آن است گرچه به صورت شکوفه یا در غلافش باشد صدق می‌کند.

فروش میوه بعد از آنکه سلامتش معلوم شد جایز است. ولی این که آیا می‌توان قبل از یکسال و پس از ظهور، فروخت اختلاف است که قول درست‌تر اکراه چنین بیعی است.

نکته: اگر بیع موجود + معدوم صورت گیرد بیع صحیح است.

مثلاً، خریداری میوه‌ها ظهور پیدا کرده + میوه‌هایی که در سال بعد و یا سال‌های بعد از آن ظهور می‌نماید.

فروختن سبزی‌جات:

فروش، به شرط سبز شدن به شرط آنکه یک یا چند بار چیده شود صحیح است.

۲۵- بیع الثمرة بجنسها:

لا يجوز بيع الثمرة بجنسها) أى نوعها الخاص كالعنب بالعنب والزبيب، والرطب بالرطب والتمر (على أصولها)، أما بعد جمعها فيصح مع التساوى (نخلاً كان) المبيع ثمره، (أو غيره)، (ولا بيع السنبل بحب منه، أو من غيره من جنسه، ويسمى محاقلة)

لغات مهم:

السَّنْبِل: خوشه

حَبّ: دانه

بيع میوه به میوه‌ای هم جنس آن: (دو حالت دارد)

اگر روی درخت باشد: اگر هم جنس باشد، صحیح نیست

اگر چیده شده باشد: به شرط آنکه مساوی باشد، صحیح است

نکته: فروش خوشه در مقابل دانه از همان جنس میوه نیز صحیح نیست.^۱

^۱- این فروض به دلیل به وجود آمدن ربا مطرح می‌گردد.

۲۶- حق المارة:

يجوز الاكل مما يمر به من ثمر النخل والفواكه والزرع، بشرط عدم التقصد، وعدم الالفساد) أما أصل الجواز فعليه الاكثر. وأما اشتراط عدم التقصد فللدلالة ظاهر المرور عليه، والمراد كون الطريق قريبة منها بحيث يصدق المرور عليها عرفاً، لا أن يكون طريقه على نفس الشجرة. وأما الشرط الثاني فرواه عبدالله بن سنان عن الصادق عليه السلام، قال يأكل منها، ولا يفسد، والمراد به أن يأكل كثيراً بحيث يؤثر فيها أثراً بينا ويصدق مع الالفساد عرفاً، ويختلف ذلك بكثرة الثمرة والمارة وقتلهما، وزاد بعضهم عدم علم الكراهة ولا ظنها، وكون الثمرة على الشجرة. (ولا يجوز أن يحمل) معه شيئاً منها وإن قل، للنهي عنه صريحاً في الاخبار، ومثله أن يطعم أصحابه، وقوفاً فيما خالف الاصل على موضع الرخصة، وهو أكله بالشرط. (وتركه بالكلية أولى)، للخلاف فيه.

حق عابران:

در صورتی که شخصی از کنار درخت و یا زمین زراعی عبور می کند و این عبور با برنامه ریزی قبلی نباشد (از روی قصد نیست) و افسادی نیز صورت نمی گیرد می تواند فقط از میوه درختی که شاخه اش در بیرون از باغ یا خانه افتاده است بخورد به شرطی که درخت از بین نرود یعنی میوه ها از بین نرود (در واقع در خوردن خود افراط نکند).
نکته: جایز نیست که میوه ها را با خود ببرد. و اگر اصلاً این کار را انجام ندهد بهتر است.

٢٧- بيعُ الصرف:

(وهو بيع الاثمان) وهي الذهب والفضة (بمثلها، ويشترط فيه) زيادة على غيره من أفراد البيع (التقايض في المجلس) الذي وقع فيه العقد، (أو اصطحابهما) في المشى عرفا وإن فارقاه (إلى) حين (القبض)، ويصد الاصطحاب بعدم زيادة المسافة التي بينهما عنها وقت العقد، فلو زادت ولو خطوة بطل، (أو رضاه) أي رضا الغريم الذي هو المشتري، كما يدل عليه آخر المسألة (بما في ذمته) أي ذمة المديون الذي هو البائع (قبضا) أي مقبوضا، أقام المصدر مقام المفعول (بوكالتة) إياه (في القبض) لما في ذمته. وذلك (فيما إذا اشترى) من له في ذمته نقد (بما في ذمته) من النقد (نقدا آخر)، فإن ذلك يصير بمنزلة المقبوض.

(ولو قبض البعض) خاصة قبل التفرق (صح فيه) أي في ذلك البعض المقبوض وبطل في الباقي (وتخيرا) معا في إجازة ما صح فيه وفسخه، لتبعض الصفقة (إذا لم يكن من أحدهما تفريط) في تأخير القبض، ولو كان تأخيره بتفريطهما فلا خيار لهما، ولو اختص أحدهما به سقط خياره، الآخر. (ولا بد من قبض الوكيل) في القبض عنهما، أو عن أحدهما (في مجلس العقد قبل تفرق المتعاقدين). (ولو كان وكيلا في الصرف) سواء كان مع ذلك وكيلا في القبض، أم لا (فالمعتبر مفارقتة) لمن وقع العقد معه دون المالك. والضابط أن المعتبر التقايض قبل تفرق المتعاقدين، سواء كانا مالكين، أم وكيلين.

(ولا يجوز التفاضل في الجنس الواحد)، لأنه حينئذ يجمع حكم الربا والصرف فيعتبر فيه التقايض في المجلس نظر إلى الصرف، وعدم التفاضل نظرا إلى الربا، سواء اتفقا في الجودة والرداءة والصفة، أم اختلفا، بل (وإن كان أحدهما مكسورا، أو رديئا) والآخر صحيحا، أو جيد الجواهر.

اصطلاحاً بهما: در کنار هم بودن {کنار هم راه رفتن}
 مکسوراً: شکسته شود
 ردیئاً: جنس پست

بیع صرف:

بیع صرف یعنی بیع اُثمان و اُثمان یعنی بیع طلا و نقره به یکدیگر.

شرائط بیع صرف:

۱. تمامی شروطی که برای بیع ذکر گردید. به اضافه شرط ذیل:
 ۲. تقابض در مجلس عقد؛ یعنی در واقع رد و بدل باید در همان مکان که عقد صورت می‌گیرد همراه با عقد انجام شود. یا اینکه تا زمانی که قبض نشده است طرفین در کنار هم باشند گرچه مجلس عقد را ترک کرده باشند
 مثلاً، با هم قدم می‌زنند به شکل متعارف آن و یا اینکه به صورت وکالتی که مشتری به بایع می‌دهد آنچه که در ذمه دارد را قبض شده به حساب آورد. بنابراین در عقد صرف مسئله‌ی مهم به علاوه‌ی تمام شروط بیع این است که باید به هر شکلی که شده قبض و اقباض در مجلس عقد صورت گیرد.

نکته: اگر پیش از جدا شدن از مجلس عقد، فقط بخشی از ثمن به قبض درآید، عقد نسبت به همان مقدار صحیح و نسبت به باقی‌مانده باطل است و به شرط آنکه هیچ یک از طرفین در تأخیر قبض تفریط نکرده باشند خیار فسخ دارند و می‌توانند به دلیل تبعض صفقه معامله را نسبت به مقداری که صحیح است امضاء کنند یا اینکه {کلاً} آن را باطل و فسخ نمایند.
تذکر: باید دقت کرد که مقصود جمله‌ی اخیر در مورد قسمتی از عقد بیع صرف است که صحیح انجام شده (یعنی در مجلس عقد قبض و اقباض شده) چرا که آن بخشی که قبض و اقباض نشده است (در مجلس عقد) که کلاً باطل است و اگر بخواهیم خیار تبعض صفقه را در مورد آن بحث کنیم تکلیف به مالایطاق کرده‌ایم یعنی اصلاً از موضوع بحث ما خارج است. این امضاء یا رد مربوط به بخش صحیح است.

نکته: در بیع صرف جنس واحد نباید هیچکدام از ثمن و مثنی بر دیگری زیاده داشته باشند.

گفتاری درباره بیع صرف^۱

بیع صرف، بیع طلا به طلا یا نقره، یا نقره به نقره یا طلا است. و بین سکه دار آن‌ها و غیر آن فرقی نیست، حتی در «کلبتون» که از ابریشم و یکی از طلا و نقره ساخته شده است، در صورتی که به کلبتون دیگری فروخته شود و طلا و نقره‌ای که در آن‌ها است برابر هم حساب شود بیع صرف است. و اما اگر دو لباس (که طلا و نقره در آن‌ها به کار رفته) برابر هم حساب شود ظاهراً بیع صرف در آن جاری نیست و همچنین اگر (به عنوان لباس) به یکی از آن‌ها فروخته شود. و در صحت بیع صرف قبض کردن هر دو در مجلس شرط است، پس اگر متفرق شوند و هر دو قبض نکرده باشند، بیع باطل است. و اگر مقداری قبض شود فقط در آن صحیح است و در آنچه قبض نشده، باطل است. و همچنین اگر یکی از آن‌ها همراه با غیر طلا و نقره، در یک معامله به یکی از آن‌ها فروخته شود و همه را قبض نکنند تا متفرق شوند نسبت به نقد (طلا یا نقره) باطل است و نسبت به غیر آن صحیح است.

مسئله ۱- اگر همراه یکدیگر، از مجلس معامله مفارقت نمودند (که خودشان از هم جدا نشوند) بیع باطل نیست؛ پس اگر قبل از آن که جدا شوند، هر دو قبض کنند صحیح است.

مسئله ۲- در معاوضه طلا و نقره وقتی تقابض (قبض از هر دو طرف) شرط است که معاوضه در قالب بیع باشد نه در قالب غیر آن مانند صلح و هبه با عوض و غیر این‌ها (که در آن‌ها تقابض شرط نیست).

مسئله ۳- اگر معامله بر نوت و پول‌های کاغذی که در زمان ما متعارف است، از یک طرف یا دو طرف واقع شود ظاهر آن است که احکام بیع صرف بر آن‌ها جاری نمی‌شود، ولیکن اضافی گرفتن اگر به قصد فرار از ربا باشد، جایز نیست. پس کسی که می‌خواهد با سود قرض بدهد و برای فرار از ربا پول‌های کاغذی را با اضافه گرفتن بفروشد کار حرامی کرده است و بیع هم باطل است. و اگر در موردی، انجام معامله، بین طلا و نقره فرض شود و پول‌های ذکر شده بالا مانند چک‌های تجارته باشد صرف در آن‌ها جاری است و ربا (هم) ثابت است. لیکن این مطلب در امثال این پول‌ها در این زمان، تنها فرض است، و در این صورت (فرضی که معامله بین طلا و نقره واقع شده نه بین پول‌های کاغذی) قبض مذکور در تقابض معتبر در صرف، کفایت نمی‌کند.

^۱ - با تلخیص از کتاب تحریر الوسیله، کتاب البیع امام خمینی (رضوان الله علیه)

مسئله ۴- در ذمه بودن آن، ظاهراً در قبض کفایت می‌کند و احتیاج به قبض خارجی ندارد؛ پس اگر عمرو در ذمه زید چند درهم (سکه نقره) داشته باشد و آن‌ها را (به خود زید) به چند دینار (سکه طلا) بفروشد و قبل از تفرق دینارها را قبض نماید صحیح است، بلکه اگر زید را وکیل کند که از طرف او دینارها را قبض نماید، صحیح است.

مسئله ۵- اگر چند درهم را با بیع صرف بخرد، سپس با آن‌ها قبل از قبض درهم‌ها، چند دینار بخرد، دومی صحیح نیست؛ پس وقتی بعد از آن قبل از جدا شدن، تقابض حاصل شود اولی صحیح است و اگر قبل از تقابض جدا شوند اولی هم باطل است.

مسئله ۶- اگر چند درهم از کسی طلبکار باشد و به بدهکار بگوید: آن درهم‌ها را به چند دینار تبدیل کن، پس او راضی شود و آن دینارها را عوض درهم‌ها به ذمه بگیرد، پس اگر چنین کلامی، وکیل نمودن او در فروش آنچه در ذمه‌اش بوده به چیز دیگر باشد، صحیح است و گرنه به مجرد رضایت او به تبدیل آن‌ها و قبول مذکور، مشکل است که معامله واقع شود و احتمال این که این کار عنوان دیگری غیر از بیع باشد، بعید است.

مسئله ۷- درهم‌ها و دینارهایی که در آن غش شده (و تقلبی) است هر گاه بین عموم مردم - ولو این که مغشوش بودن آن را بدانند - رایج باشد، مصرف کردن و خرج کردن و معامله با آن‌ها جایز است، و گرنه جایز نیست مگر بعد از ظاهر نمودن حال آن‌ها؛ و احتیاط (مستحب) آن است که شکسته شوند اگرچه برای غش (و فریب) درست نشده باشند.

مسئله ۸- از آن جایی که طلا و نقره از (اجناس) ربوی می‌باشند، پس هر کدام از آن‌ها که به جنس خودش فروخته شود بر خریدار و فروشنده لازم است طوری آن را واقع سازند تا در ربا نیفتند، به این که اضافه‌ای نباشد، و این مطلب از چیزهایی است که خریدار و فروشنده - مخصوصاً صراف‌ها - سزاوار است به آن اهمیت بدهند. و به تحقیق از صرافی نهی شده است، و تعلیل آورده شده که صراف از ربا سالم نمی‌ماند.

مسئله ۹- در ضمیمه، وجود چیزی که داخل طلا و نقره است که اگر از آن‌ها جدا شود دارای مالیت باشد، کفایت می‌کند، پس اگر نقره‌ای که چیزی داخل دارد، به مانند خودش فروخته شود، به هم وزن و اضافی، جایز است؛ در صورتی که مقصود، فرار از ربا نباشد. و اگر به نقره خالص فروخته شود باید نقره خالص زیادتر از آن باشد تا آن زیادی مقابل آن ضمیمه‌ای که داخل آن نقره است قرار بگیرد. و وقتی مقدار نقره و ضمیمه داخل آن معلوم نباشد، به جنس دیگر و یا به مقداری از نقره فروخته می‌شود که اجمالاً بدانند که از نقره‌ای که در نقره دارای

ضمیمه است زیادتر است. و همچنین است چیزهایی که به طلا یا نقره و مانند آن‌ها تزیین داده شده است.

مسئله ۱۰- اگر نقره معینی را مثلاً به نقره یا طلایی بخرد آنگاه آن را از غیر جنس نقره بیاورد - مانند مس و سرب - بیع باطل است و حق مطالبه بدل آن را ندارد، چنان که بایع حق ندارد او را الزام به بدل نماید. و اگر بعضی از آن را از غیر آن جنس بیاورد بیع در آن باطل، و در بقیه صحیح است و حق دارد همه را به خاطر تبعیض در کالای مورد معامله، رد کند و بایع هم در صورتی که جریان را نمی‌دانسته می‌تواند آن را رد کند. و اگر نقره‌ای را به صورت کلی در ذمه به طلا یا نقره بخرد و بعد از آن که آن را قبض کرد، ببیند همه یا قسمتی از آنچه که پرداخت شده، نقره نیست، پس اگر قبل از جدا شدن از همدیگر باشد، فروشنده حق دارد جنس را عوض کند و مشتری حق دارد مطالبه عوض نماید و اگر بعد از جدا شدن باشد بیع در همه یا بعض آن - طبق آنچه گذشت - باطل است. این در صورتی است که از غیر جنس باشد. و اما اگر از جنس آن باشد و لیکن عیبی در آن ظاهر شود مانند خشن بودن ماده‌اش، و دخیل بیش از حد متعارف و اضطراب سگه و مانند آن، پس در صورت اول - و آن عبارت است از این که مبیع نقره معین در خارج باشد - حق دارد یا همه را رد کند یا همه را نگاه دارد و حق ندارد که تنها معیوب را در صورتی که بعض آن معیوب باشد رد کند؛ البته اشکالی دارد که در خیار عیب گذشت. و در صورتی که عوض و معوض هر دو از یک جنس باشند مانند نقره به نقره، در مانند خشن بودن ماده و اضطراب سگه، بنا بر احتیاط (واجب) - اگر اقوی نباشد - حق مطالبه ارش را ندارد؛ زیرا ربا لازم می‌آید. و اگر از نظر جنس مخالف باشند، مانند نقره به طلا، حق مطالبه ارش را قبل از جدا شدن دارد و اما بعد از جدا شدن، اشکال دارد، خصوصاً اگر ارش از طلا و نقره باشد. ولیکن اقوی آن است که حق مطالبه ارش را دارد مخصوصاً اگر از غیر طلا و نقره باشد. و اما در صورت دوم - و آن عبارت است از این که مبیع کلی در ذمه باشد و در آنچه پرداخته عیب نمایان شود - بعید نیست پیش از جدا شدن مخیر باشد بین این که معیوب را با همان ثمن نگاه دارد و یا بدل را مطالبه نماید. و اما بعد از جدا شدن در آن اشکال است؛ و آیا حق گرفتن ارش را دارد؟ اقرب، آن است که حتی در دو جنس مخالف مانند نقره به طلا و حتی قبل از تفرق هم (چنین حقی) ثابت نیست.

۲۸- السَّلْفُ:

وهو بيع (مضمون) في الذمة، مضبوط بمال معلوم مقبوض في المجلس إلى أجل معلوم بصيغة خاصة، (وينعقد بقوله) أي قول المسلم وهو المشتري (أسلمت إليك، أو أسلفتك)، أو سلفتك بالتضعيف، وفي سلمتك وجه، (كذا في كذا إلى كذا، ويقبل المخاطب) وهو المسلم إليه وهو البائع بقوله: قبلت وشبهه، ولو جعل الإيجاب منه جاز بلفظ البيع والتملك، واستلمت منك واستلفت وتسلفت ونحوه.

لغات مهم:

مُسَلِّم: مشتری در بیع سلف
مُسَلِّمُ إِلَيْهِ: فروشنده در بیع سلف

بیع سلف {سَلَمَ}:

یعنی بیع مدت دار، پیش فروش.

سَلَمَ: سَلَفٌ = یعنی پیش فروش

مثل پیش فروش ماشین، کالاهایی که در بورسها وجود دارد و پیش فروش می شود.

در واقع پول را پیش می گیرند و جنس را بعد از مدتی تحویل می دهند.^۱

صیغه توسط مشتری خوانده می شود و قبول توسط بایع ولی اگر بر عکس باشد با همان الفاظ بعث و شریعت می توان این بیع را نیز صورت داد.

^۱ - مواد ۳۵۱، ۳۷۵ ق.م.